

**20 juni
2017**

Onderzoek:

'Klimaat en formatie'

<http://opiniepanel.eenvandaag.nl>

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 55.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 50 tot 60 procent van de panelleden.

Klimaat en formatie

20 juni 2017

Over dit onderzoek

Aan het onderzoek deden 24.000 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Het onderzoek vond plaats van 13-16 juni 2017. Het onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met redacteur / onderzoeker Petra Klapwijk petra.klapwijk@eenvandaag.nl

Samenvatting

VVD-en CDA-kiezers staan open voor rekeningrijden

VVD- en CDA-kiezers staan open voor rekeningrijden. Dit blijkt uit onderzoek van EenVandaag. Van de partijen die nu aan de formatietafel zitten is de D66 achterban er het meest voor (67%) om rekeningrijden in te voeren in een nieuwe kabinetsperiode. Bij de VVD (52%) en het CDA (53%) is de grootste groep kiezers voor. Onder hun achterban is respectievelijk 41 procent en 37 procent tegen.

Als de CU of de PvdA bij de formatie aanschuiven nemen de kansen voor het invoeren van rekeningrijden toe als het aan hun kiezers ligt. Van de CU-stemmers is 61 procent hier voorstander van, bij de PvdA is dat 73 procent.

Van alle 24.000 deelnemers is 61 procent voorstander van betalen per gereden kilometer.

Meer windmolens

In het onderzoek werd een aantal maatregelen voorgelegd die het nieuwe kabinet kan invoeren op klimaatgebied. De bouw van meer windmolens om het aandeel duurzame energie te verhogen kan rekenen op brede steun (68%). De achterban van bijna alle politieke partijen is hier in meerderheid voor, alleen de PVV-, SGP- en Forum voor Democratie-kiezers zijn verdeeld. De helft van alle ondervraagden (52%) vindt het geen probleem als zo'n windmolen in hun eigen wijk komt te staan.

Kolencentrales niet sluiten

Voor het sluiten van alle kolencentrales lijkt geen draagvlak bij de formerende partijen. Onder VVD- (34%) en CDA-stemmers (35%) is hier geen meerderheid voor. De D66 achterban is hier wel voor (74%), en sluiting kan ook rekenen op steun van CU- (62%) en PvdA- kiezers (72%). Van alle deelnemers is 50 procent voor sluiting en 34 procent tegen.

Amerika uit klimaatakkoord biedt kansen

De ondervraagden vinden klimaat en milieu een belangrijk thema in de formatie, zeker nu Nederland de klimaatdoelstellingen van Parijs moet halen. De ondervraagden vinden het niet nodig dat Nederland zich extra inspant nu Amerika uit het klimaatakkoord is gestapt. De helft (46%) vindt dat we niets extra's hoeven te doen. Een derde (35%) zou dit wel

graag zien. Zij denken dat het Nederland ook kansen biedt om samen met Europa en China een voortrekkersrol te vervullen met het ontwikkelen van meer duurzame technieken.

PvdA en PvdD-stemmers douchen het kortst

GroenLinks stemmers zijn milieubewust, maar ze zijn niet altijd koploper als het gaat om energiebesparende maatregelen. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag over klimaatbewust gedrag onder 24.000 mensen. Zo doucht de achterban van de PvdA en de Partij voor de Dieren vaker korter en wast de D66-kiezer vaker op 30 graden.

Kort douchen niet populair

In het onderzoek werden verschillende keuzes voorgelegd die je zelf in je huishouden kunt maken om energie te besparen. De minst populaire maatregel is korter douchen.

Slechts een derde van de ondervraagden (37%) doucht maximaal 3 minuten. De kiezers van de PvdA en de Partij voor de Dieren doen dit het meest: 53 procent van hun achterban doucht zo kort. Onder de achterban van GroenLinks ligt dat lager, 42 procent.

D66-kiezer wast op 30 graden

De helft van alle ondervraagden (47%) zegt bijna altijd op 30 graden te wassen. De andere helft (47%) was meestal warmer. De D66-kiezer scoort op dit onderdeel het best: 57% wast meestal op 30 graden. Ook bij GroenLinks (54%) en de Partij voor de Dieren (54%) doen de meeste kiezers dit.

Afval scheiden normaal

Andere energiebesparende maatregelen zijn inmiddels heel gewoon, zoafval scheiden (84%) en batterijen apart inzamelen (83%). Ook kiezen de meeste deelnemers voor energiezuinige apparaten (81%) en LED lampen (70%).

Vooral voor eigen portemonnee

De meeste mensen nemen energiebesparende maatregelen in de eerste plaats om zelf geld te besparen. Iets meer dan de helft (56%) denkt eerst aan zijn eigen portemonnee en dan pas aan het klimaat. Dit is vooral het geval bij kiezers van de PVV (75%) en in mindere mate van VVD (61%) en CDA (61%). Vier van de tien ondervraagden (39%) denken vooral aan het klimaat wanneer zij energie besparen.

Vragenlijst en uitslagen

Onlangs kondigde president Trump aan dat Amerika zich terugtrekt uit het klimaatakkoord van Parijs. Dit akkoord werd op de VN-klimaattop van december 2015 gesloten met als doel om de opwarming van de aarde terug te dringen. De landen die het klimaatakkoord ondertekenden moeten zelf plannen maken om die doelstelling te realiseren.

Verwacht u dat de doelstelling zonder Amerika gehaald wordt?

Welke maatregelen moet Nederland volgens u nemen om de uitstoot van broeikasgassen te beperken?

In hoeverre is de wereldwijde klimaatverandering volgens u een probleem?

Een heel groot probleem	38%
Een tamelijk groot probleem	39%
Niet zo'n groot probleem	17%
Helemaal geen probleem	5%
Weet niet / geen mening	1%

In hoeverre maakt u zich zorgen om de gevolgen van de wereldwijde klimaatverandering?

Heel veel zorgen	19%
Tamelijk veel zorgen	39%
Niet zo veel zorgen	32%
Helemaal geen zorgen	8%
Weet niet / geen mening	1%

In hoeverre denkt u dat mensen door het nemen van maatregelen invloed kunnen uitoefenen om de effecten van de wereldwijde klimaatverandering te verminderen?

Heel veel invloed	24%
Tamelijk veel invloed	31%
Een beetje invloed	29%
Vrijwel geen invloed	14%
Weet niet / geen mening	2%

KLIMAATAKKOORD PARIJS

Volgens veel wetenschappers warmt de aarde in een te hoog tempo op door de uitstoot van broeikasgassen met als gevolg bijvoorbeeld extreme weersomstandigheden en een stijgende zeespiegel.

In december 2015 werd op de VN-klimaattop in Parijs een akkoord gesloten om de opwarming van de aarde terug te dringen.

Doel is om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden Celsius in 2100. Het streven is zelfs om de opwarming te beperken tot maximaal 1,5 graad. Hiervoor moet de uitstoot van broeikasgassen (zoals CO₂) flink omlaag.

Landen mogen zelf klimaatplannen maken om deze doelstellingen te realiseren.

De landen die het ondertekenen verplichten zich om het na te leven.

Hoe belangrijk vindt u het dat het klimaatakkoord van Parijs gesloten is?

Heel belangrijk	47%
Tamelijk belangrijk	29%
Niet zo belangrijk	13%
Helemaal niet belangrijk	8%
Weet niet / geen mening	3%

Onlangs kondigde president Trump aan dat Amerika zich terugtrekt uit het klimaatakkoord van Parijs. Hij vindt het huidige akkoord slecht voor de Amerikaanse economie en meent dat het zijn land oneerlijke beperkingen oplegt. Hij wil gaan onderhandelen over een nieuw akkoord dat 'eerlijker is voor de VS'.

Amerika is één van de grootste vervuilers per hoofd van de bevolking.

Op de beslissing van Trump kwam kritiek vanuit bedrijven, politici en de internationale gemeenschap. Zij vinden het niet verstandig dat Trump internationaal klimaatbeleid negeert.

Vindt u het een goede of een slechte zaak dat Amerika zich terugtrekt uit het klimaatakkoord van Parijs of maakt het u niet uit?

Een goede zaak	7%
Een slechte zaak	73%
Dat maakt mij niet uit	16%
Weet niet / geen mening	4%

Verwacht u dat de doelstelling uit het klimaatakkoord om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden Celsius zonder de Amerikaanse regering bereikt gaat worden?

Ja	21%
Nee	55%
Weet niet / geen mening	24%

We willen nu van u weten of het uitstappen van Amerika consequenties zou moeten hebben voor de Nederlandse inspanningen om de klimaatdoelstellingen van Parijs te halen.

Nu Amerika uit het klimaatakkoord van Parijs is gestapt moet Nederland....

... zich meer inspannen om de doelstellingen te halen	35%
... zich even veel inspannen om de doelstellingen te halen	46%
... zich minder inspannen om de doelstellingen te halen	13%
Weet niet / geen mening	6%

DOELSTELLINGEN NEDERLAND

Landen mogen zelf bepalen hoe zij de klimaatdoelstellingen van Parijs gaan realiseren. Nederland doet dit deels in Europees verband en deels met eigen doelstellingen. We leggen u nu een aantal doelstellingen voor Nederland voor.

De lidstaten van de Europese Unie willen de CO2 uitstoot voor 2030 met 40 procent laten dalen ten opzichte van 1990.

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling: 'Nederland moet er voor zorgen dat de doelstelling van 40 procent minder CO2 uitstoot in ons land in 2030 gehaald wordt.'

Mee eens	72%
Mee oneens	17%
Weet niet / geen mening	11%

Klimaatwet

In de Tweede Kamer wordt gestemd over een Nederlandse Klimaatwet. Het doel van de wet is dat Nederland in 2050 vrijwel geen broeikasgassen meer uitstoot. De Nederlandse

wet gaat een stap verder dan de Europese regels: de EU zet in op een uitstootreductie van 40% in 2030, Nederland zou in 2030 dan 55% reductie moeten hebben.

Voorstanders van de wet vinden de EU regels te vrijblijvend en zien het liefst dat Nederland een koppositie pakt op het gebied van duurzaamheid. Tegenstanders van de wet zijn bang dat als Nederland meer duurzame maatregelen neemt dan andere landen, het de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven op de internationale markt verzwakt.

Vindt u dat deze Klimaatwet in Nederland ingevoerd moet worden?

Ja	50%
Nee	34%
Weet niet / geen mening	15%

Aandeel duurzame energie

Nederland heeft in verhouding met andere Europese landen een relatief laag aandeel duurzame energie, 5,9 procent in 2016. Het gaat dan om energie uit wind, waterkracht, zon en biomassa. Het gemiddelde in Europa ligt nu rond de 14 procent.

Overheid, bedrijfsleven en milieuorganisaties maakten in 2013 afspraken in het Energieakkoord. Hierin werd bepaald dat in 2020 minstens 14 procent van de verbruikte energie in Nederland uit duurzame bronnen moet komen. Op dit moment is nog onzeker of Nederland deze doelstelling gaat halen.

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'Nederland moet zorgen dat de doelstelling van minimaal 14 procent duurzame energie in 2020 gehaald wordt.'

Mee eens	76%
Mee oneens	15%
Weet niet / geen mening	9%

Verwacht u dat Nederland de doelstelling van minimaal 14 procent duurzame energie in 2020 gaat halen?

Ja	20%
Nee	61%
Weet niet / geen mening	19%

Volgens sommige partijen en organisaties zou Nederland meer ambitieuze doelstellingen moeten stellen op het gebied van duurzame energie. Bent u het eens of oneens met de volgende stelling.

'Alle energie in Nederland moet in 2050 duurzaam zijn.'

Mee eens	62%
Mee oneens	26%
Weet niet / geen mening	12%

KLIMAAT IN EEN NIEUW KABINET

De formatie van een nieuw kabinet is nog in volle gang.

Hoe belangrijk vindt u het dat er in het nieuwe regeerakkoord veel aandacht is voor het milieu?

Heel belangrijk	39%
Tamelijk belangrijk	38%
Niet zo belangrijk	15%
Helemaal niet belangrijk	7%
Weet niet / geen mening	1%

Welke van deze thema's zouden wat u betreft een hoofdrol moeten spelen in de formatie van het nieuwe kabinet?

De thema's die het meest genoemd zijn in dit onderzoek zijn:

- Gezondheidszorg
- Milieu en duurzaamheid en klimaat
- Onderwijs
- Terrorisme
- Werkgelegenheid
- Vluchtelingen
- Defensie
- Armoede
- Criminaliteit
- Economie

In het huidige kabinet is er geen aparte minister voor Klimaat en Energie. Deze thema's zijn ondergebracht bij andere ministeries.

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'Er moet een aparte minister voor Klimaat en Energie komen in het nieuwe kabinet.'

Mee eens	48%
Mee oneens	39%
Weet niet / geen mening	13%

KEUZES IN NEDERLAND

De doelstellingen om het aandeel duurzame energie te vergroten en de CO2 uitstoot te verminderen kunnen op verschillende manieren bereikt worden. We leggen u een aantal mogelijkheden voor en aantal knopen die het nieuwe kabinet kan doorhakken.

In het Nederlandse Energieakkoord staat dat er meer windmolens op land en op zee moeten worden gebouwd. Het kabinet heeft inmiddels een aantal plaatsen aan land aangewezen die daar geschikt voor zijn en houdt zich bezig met geschikte plaatsen op zee.

Bent u in het algemeen voor of tegen de bouw van nieuwe windmolens in Nederland?

Voor	68%
Tegen	24%
Weet niet / geen mening	8%

Zou u er bezwaar tegen hebben als er (op het land) windmolens worden gebouwd in of rondom uw wijk?

Ja	40%
Nee	52%
Weet niet / geen mening	8%

Een mogelijkheid is het sluiten van alle 11 kolencentrales in Nederland.

Een kwart van de Nederlandse elektriciteit wordt opgewekt met steenkool. Kolencentrales stoten relatief veel broeikasgas uit. Het sluiten van de kolencentrales zou flink bijdragen aan de Nederlandse doelstelling om de uitstoot van CO2 te verminderen.

Stroom uit kolencentrales is goedkoper dan stroom uit andere brandstoffen. Als deze gesloten worden moet Nederland meer stroom uit andere, duurdere energiebronnen gaan

gebruiken. Tegenstanders zijn bang dat we op termijn weer vervuilende energie uit het buitenland moeten halen en vinden het zonde van de investering in nieuwe, minder vervuilende kolencentrales.

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling: 'Alle kolencentrales in Nederland moeten voor 2020 gesloten worden.'

Mee eens	50%
Mee oneens	34%
Weet niet / geen mening	16%

Gaswinning in Groningen

Het kabinet heeft in de afgelopen kabinetsperiode de gaswinning in Groningen met de helft verlaagd, van bijna 54 miljard kuub in 2013 naar 24 miljard kuub in 2016. Dit deden ze om de kans op aardbevingen te verminderen. Wel lopen hierdoor de opbrengsten voor de overheid flink terug: de inkomsten uit gaswinning waren in 2013 nog 15 miljard euro en was in 2016 teruggelopen naar 4 miljard euro.

Er zijn partijen die de gaswinning de komende jaren fors willen verlagen om de kans op aardbevingen te verkleinen en/of omdat ze in willen zetten op schonere manieren van energievoorziening. Andere partijen vinden de huidige verlaging voorlopig voldoende en willen de inkomsten voor de staat behouden.

Als het gaat om de aardgaswinning: wat vindt u dat er in de komende kabinetsperiode moet gebeuren?

De aardgaswinning in Groningen mag omhoog	6%
De aardgaswinning in Groningen moet ongeveer blijven zoals het is	24%
De aardgaswinning in Groningen moet verlaagd worden	42%
De aardgaswinning in Groningen moet gestopt worden	23%
Weet niet / geen mening	5%

Er is discussie of de kerncentrale in Borssele open kan blijven of gesloten moet worden. Kernenergie is relatief goedkoop, maar volgens critici weegt dit niet op tegen de veiligheidsrisico's. Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'De kerncentrale in Borssele moet dicht.'

Mee eens	44%
Mee oneens	38%
Weet niet / geen mening	18%

Wat vindt u van het idee om de motorrijtuigenbelasting af te schaffen, en mensen belasting te laten betalen per gereden kilometer (kilometerheffing of rekeningrijden)?

Een goed idee	61%
Een slecht idee	27%
Weet niet / geen mening	11%

Wat vindt u van het idee van een kilometerheffing, waarbij mensen extra betalen als ze op drukke tijdstippen of op drukke trajecten rijden (spitsheffing)?

Een goed idee	31%
Een slecht idee	58%
Weet niet / geen mening	10%

WAT DOET U ZELF?

We gaan het nu hebben over maatregelen die u zelf zou kunnen nemen voor het klimaat. Denk bijvoorbeeld aan aankopen die u doet, maatregelen die u neemt of een andere manier van leven.

Hoe klimaatbewust leeft u zelf?

Heel klimaatbewust	7%
Tamelijk klimaatbewust	60%
Niet zo klimaatbewust	23%
Helemaal niet klimaatbewust	6%
Weet niet / geen mening	4%

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling: 'Ik vind dat ik eigenlijk klimaatbewuster zou moeten leven.'

Mee eens	50%
Mee oneens	39%
Weet niet / geen mening	11%

Als u kijkt naar uw huishouden, zijn de onderstaande situaties dan op u van toepassing:

	Ja	Nee	Wn / gm
Ik koop meestal energiezuinige apparaten	81%	13%	6%
(Bijna al mijn lampen zijn energiezuinige (LED) lampen	70%	26%	4%
Ik douche meestal niet meer dan 3 minuten	37%	60%	3%
Afval (papier, glas, plastic) scheiden	84%	15%	1%
Ik zamel batterijen apart in	83%	16%	1%
Ik was (bijna) altijd op 30 graden	47%	47%	6%

Hoe veel dagen per week eet u gemiddeld vlees?

Alle dagen	19%
6 dagen	12%
5 dagen	20%
4 dagen	22%
1-3 dagen	22%
Ik eet geen vlees	5%

Als u energiebesparende maatregelen neemt, doet u dat vooral omdat ze bijdragen aan een beter klimaat, of omdat ze u geld besparen?

Voor een beter klimaat	39%
Om geld te besparen	56%
Weet niet / geen mening	5%